

Gemeente Aalten

Welstandsnota juli 2010

Voorwoord

De bevordering en instandhouding van de schoonheid van stad en land". Zo werd in het begin van de twintigste eeuw de doelstelling van het welstandsbeleid omschreven. De eenentwintigste eeuw vraagt om een eigentijdse invulling van het welstandsbeleid, hoewel de doelstelling in al die jaren hetzelfde is gebleven. Deze welstandsnota is gebaseerd op de welstandsnota's van de voormalige gemeente Aalten en Dinxperlo welke opgegaan zijn in de huidige gemeente Aalten en sluit aan bij de ontwikkelingen in deze gemeenten. Denk hierbij aan de beeldkwaliteitsplannen en de aandacht voor het behoud van cultuurhistorische waarden. De wijziging van de Woningwet uit 2005 verplicht gemeenten tot het vastleggen van een welstandsbeleid. Daarmee is de rol van de gemeente als regisseur van de kwaliteit van de openbare ruimte duidelijker geworden. Daarbij past een duidelijk beleid van de gemeente met betrekking tot de ruimtelijke kwaliteit. De gemeente Aalten legt met de welstandsnota een basis voor het welstandsbeleid. In de nota worden algemene criteria aangegeven waar bouwwerken aan behoren te voldoen en staat beschreven op welke wijze de procedure voor welstandsadviesing verloopt. Voor uiteenlopende gebieden zijn specifieke criteria vastgesteld. Per gebied is een welstandsbeleid op maat uitgewerkt.

Op basis van de eerste ervaringen in het werken met welstandsnota's zijn voorts enkele wijzigingen aangebracht in het beleid bij de samenvoeging van deze welstandsnota's. De grootste veranderingen zijn de versoepeling binnen de welstandsniveaus en de keuze om de lichtvergunningplichtige bouwwerken welstandsvrij te verklaren met uitzondering van lichtvergunningplichtige bouwwerken bij gemeentelijke –en rijksmonumenten, beschermde stads- en dorpsgezichten en karakteristieke panden. De gemeente Aalten hoopt met deze welstandsnota een stevig fundament te leggen voor een transparanter en opener welstandstoezicht!

Inhoud

Voorwoord

1. Inleiding
2. Landelijk gebied
3. Historisch dorpsgebied kern Aalten
4. Historisch dorpsgebied kern Dinxperlo
5. Historisch stadsgebied kern Bredevoort
6. Historische gebieden kleine kernen
7. Historische bebouwingslinten en gemengde bebouwing
8. Woongebieden met traditionele blokverkaveling
9. Woongebieden met projectmatige woningbouw
10. Thematisch woongebieden
11. Individuele woningbouw
12. Bedrijventerreinen
13. Instituten, groengebieden en sportcomplexen
14. Recreatieparken, vakantiewoningen
15. Ontwikkelgebieden, Beeldkwaliteitplannen, welstandsvrije gebieden
16. Monumenten en karakteristieke gebouwen
17. Welstandscriteria voor reclame uitingen

INLEIDING

1.1 Leeswijzer

De welstandsnota bestaat uit drie delen:

Hoofdstuk 1 bevat de uitleg van de beoordeling van bouwplannen, de algemene welstandscriteria en een overzicht van de verschillende soorten criteria.

Hoofdstukken 2 t/m 14 bevatten de beschrijvingen van de **deelgebieden**. De gemeente is ingedeeld in handzame, bruikbare gebieden (kernen en landelijk gebied). Elk gebied is vervolgens onderverdeeld in deelgebieden. Elk deelgebied bevat een concrete **beschrijving** van de locatie en de **kenmerken** van de bouwsteen, waartoe het betreffende gebied behoort. Een **bouwsteen** is het gebiedstype: bv. historisch dorpslint of blokverkaveling. Op basis van deze kenmerken is per bouwsteen een helder toetsingskader voor welstand geformuleerd.

Hoofdstuk 15 geeft een overzicht van de gebieden waar beeldkwaliteitplannen van toepassing zijn. Ook wordt aangegeven waar sprake is van welstandsvrije gebieden. In het buitengebied geldt bij rood voor rood projecten de kadernota ruimtelijke kwaliteit "Achterhoekse erven veranderen" als leidraad bij de beoordeling van plannen.

Hoofdstuk 16 bevat de beschrijving van **monumenten en karakteristieke gebouwen**. In deze gemeente zijn namelijk naast rijks- en gemeentelijke monumenten het centrum van Aalten en in het buitengebied ook karakteristieke gebouwen als aparte categorie onderscheiden.

Hoofdstuk 17 betreft de welstandscriteria voor reclame-uitingen die dienen als kader voor het uitwerken van een gemeentelijke reclameverordening.

Hoofdstuk 18 tenslotte bevat een samenvatting van de inspraakresultaten en de beantwoording van de opmerkingen van de Monumentencommissie.

De nota is op twee manieren te gebruiken:

Als beleidsstuk, dat als één geheel gelezen kan worden. Daarbij zijn de bijbehorende kaarten een goed hulpmiddel om in de materie thuis te raken. Als naslagwerk, waarin opgezocht kan worden welke criteria voor één adres gelden. Een adres behoort altijd bij een deelgebied. De daar vermelde teksten bevatten alle gegevens voor de aanvrager en voor de toetser betreffende de welstandsaspecten.

1.2 Algemeen

Herziening van de nota

In 2004 stelden de gemeenteraden van de voormalige gemeenten Dinxperlo en Aalten welstandsnota's vast. Thans na enige jaren met de nota's gewerkt te hebben en als gevolg van de gemeentelijke herindeling, zijn die toe aan herziening en tevens integratie. Vertrekpunt daarbij was de **Kadernota Welstand**, die op 18 maart 2008 door de gemeenteraad van Aalten is vastgesteld. Doel is een eenvoudiger en inzichtelijker uitvoering van het welstandsbeleid. De raad erkent het belang van het behoud van de omgevingskwaliteit, van de bescherming van cultureel erfgoed, van de behoefte aan ruimte voor architectonische experimenten en ziet daarbij de noodzaak van deskundige toetsing. Zij wil met name in de historische centra en de aanlooproutes daar naar toe behoud en zo mogelijk versterking van de beeldkwaliteit. Dit zijn immers de gebieden die primair het beeld bepalen. Wel wil men een eenvoudiger gebiedsindeling en duidelijker aan de burger uit te leggen criteria. De sneltoetscriteria zijn afgeschaft, maar men wil wel greep houden op echt ongewenste ontwikkelingen. In navolging hiervan is de structuur van de nota aanzienlijk vereenvoudigd en de nota is gebruikersvriendelijker ingericht. Daarbij is rekening gehouden met plaatsing van de nota op het internet. Opgemerkt wordt dat bij de opzet van de nota gebruik is gemaakt van de door het Geldersch Genootschap in 2007 verrichte ruimtelijk/architectonische analyse van de nieuwe gemeente Aalten.

Doel van de nota

De nota bevat de welstandscriteria die gelden bij de beoordeling van bouwplannen. Dit beleidsinstrument is erop gericht om én de gemeenteraad én de burger te betrekken bij het welstandsbeleid, zodat dit beleid voor eenieder inzichtelijk wordt. De beoordeling zelf is in beginsel niet veranderd en die betreft: 'de aanvaardbaarheid van het bouwwerk in zijn omgeving, van het bouwwerk op zichzelf en van de toegepaste details, materialen en kleuren'. Typerend voor de welstandsnota is de gebiedsgerichte benadering van de criteria voor de beoordeling. Voor een belangrijk deel bestaat de nota uit beschrijvingen van de deelgebieden met hun kenmerken. Samen leveren die de criteria voor het welstandsoordeel. De formulering luidt immers, dat de plannen moeten voldoen 'aan redelijke eisen van welstand'. Wat 'redelijk' is voor welstand, hangt dus af van het kader waarbinnen de plannen worden getoetst. De voorliggende nota brengt samenhang in die toetsingskaders en de daarbij behorende criteria en presenteert deze overzichtelijk.

Positie van welstand

Welstandsbeleid ligt in het verlengde van het ruimtelijk beleid, met name van structuurvisies, bestemmingsplannen en andere ruimtelijke beleidsstukken. Zo is er de structuurvisie voor bepaling van de grote lijnen en nieuwe ontwikkelingen, het bestemmingsplan als een meer gedetailleerde uitwerking daarvan en het daaraan gekoppelde beeldkwaliteitplan voor de uiterlijke verschijningsvorm. Dan is er het monumentenbeleid van het rijk, de provincie en de gemeente voor de historische aspecten.

Het welstandsbeleid vormt daarop een aanvulling, hetgeen betekent dat voordat welstandstoetsing plaatsvindt er altijd door de gemeente een stedenbouwkundig

kader moet zijn vastgesteld. Welstandbeleid heeft primair de trekken van beheersinstrument voor bestaande gebieden. Toch is welstandsbeleid ook een instrument voor vernieuwing en verbetering met name van bestaande gebieden. Dit geldt in de gemeente Aalten met name voor de gebieden die primair het beeld van de verschillende kernen bepalen: de (historische) centra en de (historische) aanlooproutes. Deze gebieden zijn immers primair bepalend voor de beeldvorming van de kern. De gemeenteraad heeft in de door haar vastgestelde kadernota specifiek de ambitie uitgesproken de beeldkwaliteit van deze gebieden te behouden en zo mogelijk te versterken.

1.3. Toetsingskader

Volgens de Woningwet moet een bouwplan voldoen aan redelijke eisen van welstand, aan algemene welstandscriteria. Deze eisen betreffen:

- het bouwwerk in zijn sociaal culturele context,
- het bouwwerk in zijn omgeving,
- het bouwwerk op zichzelf.

Thans zijn deze algemene eisen niet meer voldoende om een welstandsadvies op te baseren. Deze eisen dienen nader te worden bepaald, afhankelijk van de categorie waartoe het plan behoort.

De wetgever onderscheidt drie categorieën plannen:

- De vergunningvrije bouwwerken.
- De licht vergunningplichtige bouwwerken.
- De regulier vergunningplichtige bouwwerken.

Voor de beide laatste blijft het mogelijk vooraf welstandseisen te stellen. Opgemerkt wordt dat straks onder de nieuwe Wabo de categorie lichtvergunningplichtige bouwwerken zal vervallen. Grotendeels zal deze opgaan in een verruiming van de categorie vergunningvrije bouwwerken, die wordt verruimd. De benaming van een reguliere bouwvergunning zal wijzigen in enkele of meervoudige omgevingsvergunning.

Aan de beoordeling door de welstandscommissie zitten twee kanten namelijk:

- Wat wordt beoordeeld?

Waarnaar kijkt de commissie bij de beoordeling: de criteria.

- En hoe wordt er beoordeeld?

Met welke ogen kijkt de commissie: waarop is de beoordeling gericht, op behoud, op verbetering: het beoordelingsniveau.

Waarnaar de commissie kijkt, hangt behalve van het plan zelf, af van de omgeving van het plan. Betreft het een bestaande omgeving, dan wordt het toetsingskader daaraan ontleend.

Is het een nieuwe ontwikkeling, dan wordt het kader ontleend aan de (stedenbouwkundige) randvoorwaarden, of het beeldkwaliteitplan. Deze nota gaat in op het toetsingskader voor de bestaande bebouwde omgeving. De nieuwe plannen en geldende beeldkwaliteitplannen van gebieden in wording worden in de nota van toepassing verklaard.

Samenhang criteria

De herziene woningwet maakt onderscheid in vier soorten criteria: de algemene welstandscriteria, de gebiedsgerichte criteria, de criteria voor bepaalde typen bouwwerken en de objectcriteria.

De algemene welstandscriteria gelden voor alle bouwwerken en zijn gebaseerd op de algemene kenmerken van gebouwen.

De gebiedsgerichte welstandscriteria gelden voor bepaalde gebieden en zijn gebaseerd op de kenmerken van die gebieden.

De criteria voor bepaalde typen bouwwerken zijn op de specifieke kenmerken van die bouwwerken gebaseerd en gelden voor die typen. Om samenhang aan te brengen in de criteria is het nodig om ordening aan te brengen in de kenmerken van de gebieden, de bouwwerken en de objecten. Daarnaast is het nodig de toetsing in een vaste volgorde te laten verlopen.

Ordering kenmerken

Het grondgebied van de gemeente wordt verdeeld in deelgebieden. Die deelgebieden behoren tot één gebiedstype, dat wil zeggen gebieden die de dezelfde kenmerken dragen. Voorbeelden zijn: historische dorpslinten, tuindorpverkavelingen e.d. Van elk deelgebied wordt een beschrijving gemaakt, worden de kenmerken van het gebiedstype vermeld en wordt een waardering gegeven. Sommige gebieden kennen al zo'n waardering. Het zijn de Beschermdde stads- en dorpsgezichten en de Beschermdde Buitenplaatsen. De redengevende omschrijvingen worden in de nota van toepassing verklaard ook voor de welstandstoets.

Voor de gebieden in ontwikkeling bestaan veelal reeds randvoorwaarden in de vorm van een beeldkwaliteitplan. De betreffende plannen worden in de nota van toepassing verklaard. In de gemeente Aalten komen twee beschermde stads- en dorpsgezichten voor namelijk het centrum van Aalten en de kern Bredevoort. Bij deze gebieden behoren aparte 'redengevende beschrijvingen'.

Er zijn ook groepen bouwwerken die een aparte waardering kennen. Dat zijn de monumentenlijsten van rijk en gemeente. De bijbehorende 'redengevende omschrijving' wordt in de nota van toepassing verklaard en op een lijst aan de nota toegevoegd. Daarnaast kent de gemeente de categorie karakteristieke gebouwen voor het centrum van Aalten en voor het buitengebied. Deze zijn in de betreffende bestemmingsplannen aangegeven.

De gemeente Aalten voert geen apart beleid ten aanzien van de wettelijk bepaalde categorie licht-vergunningplichtige bouwwerken (dakkapellen, kleine aanbouwen, schotelantennes e.d.). De sneltoetscriteria zijn afgeschaft. Zoals eerder aangegeven zal deze categorie bouwwerken in het kader van de Wabo ook verdwijnen.

Toetsingniveaus

Hoe er naar de plannen gekeken wordt hangt af van de waarde die aan het gebied, gebouw of object wordt gehecht.

De Vereniging van Nederlandse Gemeenten heeft voor de algemene indeling van deze waarderingsniveaus een voorzet gedaan met een indicatie over wat voor soort gebieden het gaat. De gemeente Aalten kiest voor twee niveaus:

Niveau 1: bijzondere toetsing

Niveau 2: reguliere toetsing

Daarnaast zijn enkele welstandsvrije gebieden aangewezen.

Niveau 1: bijzondere toetsing

Deze toetsing houdt in dat de gemeente de bijzondere kwaliteiten van het betreffende gebied wil behouden en/of verbeteren, ofwel een gebied met bijzondere kwaliteiten wil realiseren. Dat betekent voor nieuwe plannen, wijzigingen en toevoegingen dat deze een bijdrage dienen te leveren aan het gestelde doel. Het zijn de gebieden die van cruciale betekenis voor het totaalbeeld van de gemeente (bijvoorbeeld het centrumgebied en de toegangswegen tot de kern), of gebieden met een hoge cultuurhistorische waarde (bijvoorbeeld een beschermd stadsgezicht).

Niveau 2: reguliere toetsing

Deze toetsing beoogt handhaving en continuering van de huidige kwaliteit van een gebied. Dat betekent voor nieuwe plannen, wijzigingen en toevoegingen dat deze moeten passen in de omgeving. Het zijn met name gebieden met een planmatig karakter (bijvoorbeeld bestaande woon- en werkgebieden).

Welstandsvrij betekent dat geen welstandstoetsing plaatsvindt; ook niet achteraf. Opgemerkt wordt dat de gemeente enkele welstandsvrije gebieden kent: het woningbouwplan De Kamp fase 3 en de plannen Kobus II en III in de kern Aalten. Het betreft in alle gevallen de nieuwbouw van woningen. Toekomstige uitleggebieden voor woningbouw zullen ook welstandsvrij zijn (zie ook hoofdstuk 15).

Toetsingstraject en onderscheid voor-achter

Om de verschillende soorten criteria goed te kunnen hanteren is het nodig de toetsing in een vaste volgorde te laten verlopen.

Eerst wordt gekeken of het plan vergunningvrij is. Is dat het geval dan wordt het plan niet preventief getoetst, tenzij de aanvrager daar zelf om verzoekt. Is het plan (licht)-vergunningplichtig, dan is het van belang of het bouwwerk op het voorerf-, dan wel op het achtererfgebied is gelegen. Ligging op het voorerfgebied cq. grenzend aan het openbaar gebied, vraagt om een zorgvuldiger toetsing dan een ligging op het achtererfgebied cq. niet grenzend aan het openbaar gebied. Bij dit onderscheid worden de definities uit het Besluit omgevingsbeleid gehanteerd:

Achtererfgebied(achter) = erven aan de achterzijde, inclusief de zijerven voorzover deze niet naar openbaar toegankelijk gebied zijn gekeerd en voorzover ze op een afstand van meer dan 1 meter achter de voorkant van het hoofdgebouw zijn gelegen.

Voorerfgebied (voor) = erf dat geen onderdeel is van het achtererfgebied. Opgemerkt wordt dat achterpaden niet worden beschouwd als openbaar gebied.

Bij ligging van het bouwwerk op het voorerfgebied is het voor het deelgebied geldende toetsingsniveau van toepassing en vindt toetsing door de commissie plaats.

Bij ligging op het achtererfgebied kan in stedelijke gebieden met een bijzonder toetsingsniveau worden volstaan met toetsing op regulier niveau.

Achtererfgebieden in gebieden met een regulier toetsingsniveau zijn welstandsvrij. In het buitengebied, waar op het achtererfgebied grote bedrijfsgebouwen kunnen worden gerealiseerd met grote invloed op een weidse omgeving, is de toetsing op het achtererfgebied regulier. Getoetst wordt vooral op hoofdlijnen.

Bij zowel gemeentelijke als rijksmonumenten en binnen beschermde stads- en dorpsgezichten is vergunningvrij bouwen niet toegestaan en geldt op het achtererfgebied altijd hetzelfde toetsingsniveau als op het voorerfgebied. Dit laatste geldt eveneens voor in bestemmingsplannen aangewezen karakteristieke panden.

Hardheidsclausule

Bij vergunningplichtige bouwwerken kan het voorkomen dat een plan niet voldoet aan de gebieds- of gebouwtypecriteria. Toch kan de commissie oordelen, dat het plan op grond van meer dan gewone eigen kwaliteiten, een bijdrage levert aan de betreffende omgeving.

Gedacht kan bijvoorbeeld worden aan een plan met gevels van een afwijkend materiaal dat wel perfect past in de maat en schaal van de omgeving. Daarbij beroept zij zich op de algemene welstandscriteria die altijd de basis vormen voor de andere welstandscriteria. De commissie adviseert dan aan het college van B&W, voorzien van goede argumenten om, hoewel dit plan afwijkt van de gebieds- en gebouwtypecriteria, toch met het plan akkoord te gaan.

Excessenregeling

Tenslotte kunnen ook achteraf excessen worden onderworpen aan een beoordeling. Het moet dan gaan om vergunningvrije bouwwerken, gebouwd buiten welstandsvrij gebied, waarvan de negatieve invloed op de omgeving breed gedragen wordt. Vaak heeft dit betrekking op de ondeugdelijke uitvoering van bouwwerken met een storende uitwerking op de omgeving door slecht materiaalgebruik, sterk afwijkend of contrasterend kleurgebruik of te opvallende of ondoelmatige reclame-uitingen etc. Als concreet voorbeeld kan gedacht worden aan erfafscheidingen in het voorerfgebied. De excessenregeling voorziet dan achteraf in het ongedaan maken of herstellen van de schadelijke gevolgen van het betreffende bouwwerk. De criteria voor de 'achteraf' beoordeling zijn in beginsel dezelfde als die bij de gewone indiening van een bouwplan. Deze toetsing vindt altijd plaats door de commissie. Burgemeester en wethouders kunnen de eigenaar aanschrijven en het bouwwerk laten verwijderen of aanpassen. Om te voorkomen dat men achteraf geconfronteerd wordt met de excessenregeling, kan de eigenaar het te bouwen vergunningvrije bouwwerk toch vooraf laten toetsen door welstand: de vrijwillige welstandstoets.

Beeldkwaliteitplannen

Voor de gerealiseerde bebouwde gebieden, waarvoor thans een beeldkwaliteitplan geldt, wordt het gebiedstype van toepassing, dat het best bij de bebouwing in kwestie past. Voor het beeldkwaliteitplan dat actueel is en waarvan de plannen nog niet zijn getoetst, zijn de eisen alsnog in de nota opgenomen. De nieuwe beeldkwaliteitplannen worden als afzonderlijk nieuw hoofdstuk van deze nota ter visie gelegd en worden na de vereiste procedure (vaststelling door de gemeenteraad) een rechtsgeldig onderdeel van de nota.

1.4. Algemene welstandscriteria

Inleiding

De algemene welstandscriteria worden ontleend aan het vakmanschap van het architectonisch en stedenbouwkundig ontwerp, alsmede aan algemeen aanvaarde normen van fatsoen. Deze criteria laten zich niet beperken tot hetgeen bouwvergunningplichtig is, maar hebben betrekking op de hele gebouwde omgeving met inbegrip van de inrichting van het private en publieke domein. Deze algemene criteria liggen ten grondslag aan elke planbeoordeling en vormen dus ook de onderlegger voor gebiedsgerichte en objectgerichte welstandscriteria, zoals verder in de nota uitgewerkt.

De algemene welstandscriteria laten zich als volgt onderverdelen:

- Het bouwwerk sociaal - cultureel.
- Het bouwwerk in zijn omgeving.
- Het bouwwerk op zich.

Bouwwerk sociaal cultureel

Een bouwwerk voldoet aan redelijke eisen van welstand als verwijzingen en associaties zorgvuldig zijn gebruikt en uitgewerkt. Vormen van of aan gebouwen die regelmatig worden herhaald of geciteerd, krijgen een zelfstandige betekenis: zuilen doen denken aan een klassieke omgeving, een gevel van staal en glas aan de moderne tijd. Daardoor kunnen ze zich geheel los maken van de andere uitgangspunten bij de vormgeving van een gebouw of de omgeving, maar ook van de actuele culturele context waarin ze tot stand komen. Aan een raadhuis stelt men andere eisen dan aan een boeren schuur! Bij restauratie is sprake van herstel van elementen uit het verleden, maar bij verbouw of nieuwbouw in een monumentale omgeving dient duidelijk te zijn wat is hersteld en wat is geïnterpreteerd. Een door een bepaalde stijlperiode geïnspireerd ontwerp is dan ook iets anders dan het kopiëren van oude vormen. Bij geregistreerde monumenten is de beoordeling van de historische aspecten onderscheiden van de welstandsaspecten. Deze worden in de betreffende commissies verwoord in twee aparte adviezen. De respectievelijke commissies toetsen het plan aan de monumentenwet, of het plan de omschreven historische waarden respecteert, alsook aan welstandseisen, dus of de voorgestelde wijziging en/of toevoeging op zichzelf een goed totaalbeeld oplevert, dat past in de omgeving.

Bouwwerk en omgeving

Van alle welstandscriteria zijn de 'omgevingscriteria' het best te objectiveren. Immers de bestaande of te projecteren kenmerken kunnen worden geformuleerd, zonder veel subjectieve invloed. Het gebouw of de wijziging aan het gebouw voldoet aan redelijke eisen van welstand als het een positieve bijdrage levert aan de kwaliteit van die omgeving en er de juiste houding in aanneemt. Daarbij worden hogere eisen gesteld naarmate de betekenis van het bouwwerk of van de omgeving groter is: m.a.w. de sociaal-culturele context waarin het bouwwerk geplaatst wordt speelt daarbij een rol. Hoe die omgeving beoordeeld wordt en op welk niveau, dat wordt aangegeven in het hoofdstuk gebiedsgerichte criteria.

Bouwwerk op zich

Een bouwwerk voldoet aan redelijke eisen van welstand, als het toont 'wat het is', hoe het gemaakt is en hoe het is samengesteld, en als het tegelijk beantwoordt aan eigen compositieregels van de architectuur. Het welstandstoezicht is gericht op het uiterlijk van het bouwwerk, maar bij de beoordeling daarvan zijn onderliggende relaties tussen constructie of structuur en vorm, en relaties tussen gebruik en vorm mede bepalend. Tot het eigen domein van de architectuur behoren beheersing van maat en schaal en daarmee samenhangend eenvoud of complexiteit; voorts de vorm van het gebouw, en het gebaar dat een gebouw maakt naar de omgeving. Het uiterlijk van een gebouw wordt mede bepaald door de toegepaste materialen en kleuren. Deze dienen de andere genoemde aspecten van het gebouw te ondersteunen en te versterken, zodat een afleesbare samenhang tot stand komt van alle aspecten.

Aspecten van de welstandscriteria

Maat en schaal

Doorgaans geeft het bestemmingsplan al minimum en maximum maten voor de bouwwerken;

Voorzover dat niet het geval is, beoordeelt de commissie of het bouwwerk 'op maat' is, dus niet te groot of te klein.

Schaal is een typisch welstandscriterium; het gaat om de onderverdeling van een bouwwerk in kleinere eenheden; dat kunnen volumes zijn of gevelverdelingen of zelfs kleinere dingen als stenen, pannen of kozijnstijlen. Het bepaalt de eenvoud/complexiteit van een bouwwerk. Maat en schaal vormen een onafscheidelijk duo, dat altijd bij een welstandsbeoordeling betrokken wordt.

Vorm en gebaar

Vorm heeft te maken met recht schuin of rond, dus met kap of plat, vlak of plastisch, en dergelijke. Het gebaar of de 'houding' van een gebouw wordt bepaald door allerlei aspecten samen, zoals de positie van een gebouw, de entree en het gezicht, symmetrie of asymmetrie en dynamiek. Vorm en gebaar spelen vaak samen een rol en dragen vaak bij aan de betekenis van een gebouw.

Stijl en detail

Beeldbepalende details bepalen juist als bij alle andere producten, de 'stijl'. Hierdoor verradt het bouwwerk zijn leeftijd, het beschikbare materiaal en de bouwwijze.

Naast details die de stijl bepalen zijn er ondergeschikte details aan een bouwwerk te

onderscheiden; deze zijn vooral belangrijk als er hoge eisen aan een bouwwerk gesteld worden; het zijn bijvoorbeeld materiaalovergangen, ontmoetingen van materialen op de hoek.

Materiaal en kleur Het toegepaste materiaal bepaalt het karakter van een bouwwerk; de wijze waarop het wordt toegepast, bepaalt de kwaliteit (ook letterlijk: weerbestendigheid) De kleur is een laatste maar erg belangrijk beoordelingsaspect: namelijk licht of donker, en de kleursoort als rood, geel, blauw, e.d. kan praktisch nooit buiten beschouwing worden gelaten. Ook op grote afstand kan juist een kleur invloed hebben op de omgeving.

1.5. Criteria deelgebieden (bouwstenen)

Werkwijze

De bebouwing die in de gemeente voorkomt, wordt op twee wijzen ingedeeld: op gangbare wijze in buitengebied en kernen, en in gebieden onderscheiden op grond van kenmerken (gebiedstypen). Typering van de bebouwing op grond van kenmerken leidt tot een indeling in gebieden, waarbinnen het type verkaveling, de vorm en het uiterlijk van de bebouwing en (soms ook) de toegepaste materialen en kleuren overeenkomen. Voor deze gebiedstypen (of bouwstenen) is een bestaande systematiek voorhanden. De Vereniging van Nederlandse Gemeenten maakte er een voorstel voor. Hiervan wordt in de nota uitgegaan en op de gemeente toegepast. Deze tweede indeling is een onderverdeling van het buitengebied en de drie kernen in deelgebieden. De deelgebieden zijn in deze nota dezelfde gebieden als de gebiedstypen. Hierbij behoren de deelgebiedenkaarten.

Deelgebieden buitengebied

- Landelijk gebied
- Historische dorpsgebieden kleine kernen
- Individuele woningbouw
- Instituten, groengebieden en sportcomplexen
- Recreatieparken en vakantiewoningen
- Ontwikkelingsgebied

Deelgebieden kernen

- Historische dorpsgebieden
- Historische bebouwingslinten en gemengde bebouwing
- Woongebieden met traditionele blokverkaveling
- Woongebieden met projectmatige woningbouw
- Thematische woongebieden
- Individuele woningbouw
- Bedrijventerrein
- Instituten, groengebieden, sportterreinen

Kenmerken en waarden

Van elk deelgebied worden de specifieke kenmerken beschreven, en kenmerken op grond van hun type. Per deelgebied wordt aangegeven welke kenmerken voor het beeld van belang zijn. Tevens wordt een gemotiveerde waardering toegekend aan

het gebiedstype. Bij de ook op de deelgebieden kaart aangegeven ontwikkelingsgebieden geldt steeds een beeldkwaliteitsplan.

Toetsingsniveau en toetsingscriteria

Bij de gebiedstypen behoort een algemeen toetsingsniveau. Dit wordt gemotiveerd en eventuele uitzonderingen worden vermeld. Bij het toetsingsniveau behoort een welstandsniveaukaart, waarop de niveaus middels kleuren zijn aangegeven. Criteria worden altijd gehanteerd in combinatie met de beschreven kenmerken.

Zij vormen het toetsingskader voor het betreffende gebied: naar welke zaken de commissie kijkt. Het toetsingsniveau kleurt de criteria in: hoe de commissie kijkt. Tenslotte wordt aangegeven waar de criteria van toepassing zijn. Daarbij speelt het eerder toegelichte verschil tussen voor (voorerfgebied) en achter(achtererfgebied) een belangrijke rol. Voor (licht)vergunningplichtige bouwwerken in het achtererfgebied geldt in gebieden met een bijzonder toetsingsniveau dat regulier wordt getoetst. In gebieden met reguliere toetsing zijn de achtererfgebieden welstandsvrij. Bij zowel gemeentelijke als rijksmonumenten wordt dit onderscheid voor/achter niet gemaakt. Achter geldt hetzelfde toetsingsniveau als voor.

De toetsingscriteria worden per deelgebied als volgt samengevat in een matrix:
Matrix toetsingskader

Toetsingsniveau: bijzonder of regulier; onderscheid vóór-achter.

Toetsingscriteria:

- Omgeving: Onderscheid vóór – achter. Aandachtspunten.
- Maat en schaal: 'overeenkomstig' bij bijzonder toezicht, 'passend' bij regulier toezicht. Waarna de uit de kenmerken volgende aandachtspunten volgen.
- Vorm en gebaar: 'overeenkomstig' bij bijzonder toezicht, 'passend' bij regulier toezicht. Waarna de uit de kenmerken volgende aandachtspunten volgen.
- Stijl en detail: 'overeenkomstig' bij bijzonder toezicht, 'passend' bij regulier toezicht. Waarna de uit de kenmerken volgende aandachtspunten volgen.
- Materiaal en kleur: 'overeenkomstig' bij bijzonder toezicht, 'passend' bij regulier toezicht. Waarna de uit de kenmerken volgende aandachtspunten volgen.

De gebiedscriteria vormen aldus het beoordelingskader voor bouwwerken in het betreffende deelgebied. Het houdt geenszins in dat die criteria klakkeloos moeten worden overgenomen – een goed ontwerp is meer dan kijken naar de omgeving – maar er dient rekening mee gehouden te worden in die mate die voor het gebied in kwestie geldt.

1.6. Criteria gebouwen

Het onderscheiden van gebieden leidt niet voor alle bouwvormen tot voldoende nauwkeurige criteria. In Aalten zijn monumenten (gemeentelijke monumentenverordening) en karakteristieke gebouwen (bestemmingsplannen) als aparte categorie onderscheiden.

Kenmerken en waarden

Monumenten vallen onder de Monumentenwet en krijgen bescherming in verband met hun schoonheid, hun architectonische waarde en/of met de geschiedenis. In de bij elk monument behorende redengevende omschrijving worden de kenmerken en waarden opgesomd. Deze zijn van toepassing naast de gebiedsgerichte criteria. Bij karakteristieke gebouwen wordt de beschrijving in het bestemmingsplan mede bij de toetsing betrokken.

Toetsingsniveau en toetsingscriteria:

Het toetsingsniveau voor alle monumenten en karakteristieke gebouwen is het niveau 1: bijzondere toetsing.

Toetsingscriteria worden altijd gehanteerd in combinatie met de beschreven kenmerken vermeld in de redengevende omschrijving of – voor karakteristieke gebouwen – het bestemmingsplan.

De omgevingscriteria van het betreffende deelgebied zijn eveneens van toepassing, maar nemen bij de beoordeling een tweede plaats in. Het toetsingsniveau kleurt de criteria in: hoe de commissie kijkt.

Matrix toetsingskader

Toetsingsniveau: bijzonder

Toetsingscriteria

Omgeving : aandachtspunten deelgebied

- maat en schaal: 'overeenkomstig' bij bijzonder toezicht, waarna de aandachtspunten volgen uit de redengevende omschrijving.
- vorm en gebaar: 'overeenkomstig' bij bijzonder toezicht, waarna de aandachtspunten volgen uit de redengevende omschrijving.
- stijl en detail: 'overeenkomstig' bij bijzonder toezicht, waarna de aandachtspunten volgen uit de redengevende omschrijving.
- materiaal en kleur: 'overeenkomstig' bij bijzonder toezicht, waarna de aandachtspunten volgen uit de redengevende omschrijving.

De criteria per bouwtype vormen aldus het beoordelingskader voor bouwwerken met betrekking tot het betreffende type. Het houdt geenszins in, dat die klakkeloos moeten worden overgenomen – een goed ontwerp is meer dan kijken naar dat bouwtype – maar er dient rekening mee gehouden te worden in die mate die voor het bouwtype in kwestie geldt.